

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ**

КАТРАНЖИ Леонід Леонідович

УДК 336.71:658.14

**ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ
БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Краматорськ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України (м. Красноармійськ).

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент
Веріга Ганна Володимирівна,
Донбаська державна машинобудівна академія
Міністерства освіти і науки України (м. Краматорськ),
професор кафедри обліку і аудиту.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Косова Тетяна Дмитрівна,**
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Міністерства освіти і науки України (м. Дніпропетровськ), професор кафедри
фінансів і маркетингу;

кандидат економічних наук **Андрущенко Олена Юрійвна,** ПрАТ «Завод
напівпровідників» (м. Запоріжжя), заступник начальника фінансового відділу.

Захист дисертації відбудеться *29 січня 2016 року о 12:00* на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 12.105.03 у Донбаській державній машинобудівній академії
Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ,
бул. Машинобудівників, 39а, ауд. 6220.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донбаської державної
машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313,
м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 72.

Автореферат розісланий *26 грудня 2015 року.*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, доцент



Н. А. Ясинська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розмір і структура капіталу банківських установ визначають їх успішний розвиток на мікрорівні, а на макрорівні становлять об'єктивну основу ефективності функціонування банківської системи загалом. При цьому розмір банку, його спеціалізація, інші екзогенні й ендогенні чинники накладають свій відбиток на вибір джерел фінансування активних операцій і політику формування банківського капіталу.

У сучасних кризових умовах функціонування грошово-кредитного ринку актуальною є проблема формування оптимальної структури капіталу банківських установ і достатньої капіталізації банківської системи. Як інститут особливого типу, банк, виступаючи фінансовим посередником по контрактах, характеризується особливостями вибору джерел формування капіталу, що зумовлює утворення певної його структури. Остання, у свою чергу, може служити імпульсом або до зростання вартості банку, або до його знецінення та банкрутства.

Актуальність дослідження зростає з огляду на важливу роль банківського сектору в розвитку фінансової системи і національної економіки загалом. Станом на 01.01.2015 співвідношення сукупного капіталу вітчизняних банківських установ до ВВП України становило 84,04%, незважаючи на їх масове виведення з ринку внаслідок неплатоспроможності. Банкрутство значної кількості українських банків переконує в тому, що структуру джерел фінансування їх діяльності доцільно розглядати не лише з позиції достатності власного капіталу, але і з урахуванням загальної структури пасивів та величини ризиків активних операцій тощо.

Запорукою стійкого розвитку банку в умовах мінливого несприятливого середовища є ефективна система корпоративного управління, яка має відповідати провідним світовим практикам. Її невід'ємною складовою виступає фінансовий механізм формування банківського капіталу з позицій взаємоузгодження інтересів акціонерів, клієнтів, кредиторів банку тощо.

Вагомий внесок у дослідження питань, пов'язаних із формуванням банківського капіталу, зробили зарубіжні вчені: Р. Гропп [*R. Gropp*], О. Ікпефан [*O. Ikpefan*], Д. Кідвелл [*D. Kidwell*], М. Октавія [*M. Octavia*], П. Роуз [*P. Rose*], Д. Хенкок [*D. Hancock*], а також російські: Г. Белоглазова, А. Грязнова, Г. Коробова, О. Лаврушин, А. Субханкулова та ін. Вирішенню проблем управління формуванням капіталу, капіталізації банківських установ присвячено роботи таких українських науковців: М. Алексеєнко, О. Андрущенко, Г. Веріга, Н. Версаль, А. Вожжов, Ж. Довгань, Т. Косова, О. Петрук, С. Реверчук, Н. Рекова та ін.

Високо оцінюючи науковий доробок вказаних авторів, слід зазначити, що існуючі розробки та рекомендації неповною мірою враховують особливості формування капіталу у специфічних умовах функціонування вітчизняної банківської системи та не містять дієвих стимулів до збільшення її капіталізації. Потребують вирішення питання адаптації міжнародних стандартів до формування банківського капіталу, оптимізації структури банківського капіталу з урахуванням пруденційних обмежень, а також розвитку теорії фінансового левериджу та вимірювання його ефектів у банківській сфері. Актуальність наведених проблем удосконалення

фінансового механізму формування банківського капіталу, їх теоретичне та практичне значення обумовили вибір теми дисертації, її мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України за темами: «Удосконалення фінансово-кредитного механізму управління національною економікою» (номер держреєстрації 0107U003021, 2007–2009 рр.), у рамках якої обґрунтовано комплекс заходів щодо вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу; «Управління фінансово-економічною безпекою національної економіки» (номер держреєстрації 0110U002830, 2010–2012 рр.), у межах якої розроблено рекомендації щодо підвищення безпеки банківської системи України на основі міжнародних Базельських стандартів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є розробка теоретичних положень, методичних основ і практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу.

Для досягнення мети вирішено такі завдання:

уточнити поняття банківського капіталу та дослідити його сучасні теоретичні концепції;

обґрунтувати дефініцію та складові фінансового механізму формування банківського капіталу;

розвинути концептуальні засади вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу;

проаналізувати макроекономічні чинники формування банківського капіталу з позицій світового і вітчизняного досвіду;

дослідити пруденційні та ринкові аспекти формування банківського капіталу;

адаптувати міжнародні стандарти до формування банківського капіталу;

оптимізувати структуру банківського капіталу з урахуванням пруденційних обмежень;

розвинути теорію фінансового левериджу та виміряти його ефекти в банківській сфері.

Об'єктом дослідження є процеси формування банківського капіталу.

Предмет дослідження – теоретико-методичні основи та практичні аспекти вдосконалення складових фінансового механізму формування банківського капіталу.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення сучасних економічних теорій. У роботі використано такі методи: *формальної та діалектичної логіки, якісного аналізу і синтезу* – для критичного дослідження сутності банківського капіталу; *історичного, статистичного, порівняльного аналізу економічних показників* – для виявлення особливостей формування банківського капіталу в Україні; *економіко-математичного моделювання* – для формалізації ефекту фінансового левериджу банківської установи; *оптимізації* – для визначення достатньої капіталізації банків і обґрунтування змін в оподаткуванні банківського прибутку; *нормативний* – для дослідження пруденційних вимог відповідно до вітчизняних і міжнародних

стандартів; *трендовий аналіз* – для формалізації динаміки банківського капіталу; *кореляційно-регресійний аналіз* – для оцінки макроекономічних чинників формування банківського капіталу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, офіційні статистичні й інформаційно-аналітичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, дані фінансової звітності банків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних засад та науково-методичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу. Основні положення, які відображають наукову новизну дослідження, полягають у такому:

удосконалено:

концептуальні засади фінансового механізму формування банківського капіталу, які орієнтовані на пошук форм і методів раціоналізації процесу, представлені загальними інституційними і специфічними теоріями – як традиційними для банків, так і такими, що адаптовані до специфіки банківської діяльності, передбачають альтернативність цільових орієнтирів управління (максимізація вартості банку, максимізація прибутку, мінімізація ризиків, сполучення цільових орієнтирів). На відміну від існуючих, запропонований підхід базується на єдності макроекономічних чинників, пруденційних і ринкових аспектів формування банківського капіталу;

методичний підхід до оцінки передавального впливу банківського капіталу на макроекономічний розвиток на основі побудови комплексу економіко-математичних моделей (наскрізної регресії, з випадковим і фіксованим ефектами) із використанням реальних (коефіцієнт концентрації власного банківського капіталу; частка кредитів банківського сектору) і фіктивних (тип банківської системи та ступінь її розвитку) змінних. На відміну від існуючих, даний підхід дозволяє кількісно виміряти позитивні та негативні значення індивідуальних ефектів, властивих конкретній країні, і вжити своєчасних заходів для зміцнення конкурентоспроможності національної банківської системи на основі управління банківським капіталом;

науково-методичний підхід до виділення чинників формування банківського капіталу і визначення його оптимальної структури шляхом побудови й аналізу динамічної економетричної моделі з використанням гіпотези часткових пристосувань, який, на відміну від існуючих, дозволяє визначати оптимальну капіталізацію для кожного окремого банку, враховуючи інституціональні економічні умови формування структури банківського капіталу та пруденційні вимоги;

методичний підхід до групування банків за рівнем показника адекватності регулятивного капіталу для оцінки ризиків функціонування банківських установ на основі кластерного аналізу із застосуванням методу К-середніх. Перевагою запропонованого підходу є можливість його використання для вибору режиму пруденційного регулювання банків із забезпеченням такої відповідності: високоризиковий підхід до формування капіталу – стандартизований режим; поміркований підхід – базовий режим внутрішніх рейтингів; низькоризиковий підхід – удосконалений режим внутрішніх рейтингів;

дістали подальшого розвитку:

пропозиції щодо адаптації міжнародних стандартів Базельського комітету до розрахунку регулятивного капіталу банку, який складається з капіталу першого рівня (кореневий капітал першого рівня, буферний капітал, контрциклічний капітал, додатковий капітал першого рівня) і капіталу другого рівня, а також система аналітичних показників, представлених ризикоорієнтованими нормативами достатності капіталу, коефіцієнтом левериджу, запасом міцності капітальної бази банку, оцінкою ризику капіталу системно важливих банків. На відміну від існуючих, дані пропозиції ураховують специфіку національної системи обліку та фінансової звітності банків і формалізований відповідними алгоритмами розрахунку;

трактування фінансового механізму формування банківського капіталу: по-перше, як відкритої, здебільшого імовірнісної рухливої системи, яка складається із сукупності взаємопов'язаних фінансових методів, важелів, правового, інформаційного й організаційного забезпечення та створює передумови для довгострокової ефективної діяльності банку; по-друге, як процесу цілеспрямованого впливу суб'єктів на об'єкти, представлені власним, залученим, позиковим капіталом, його вартістю і структурою, ризиками, шляхом використання інструментів фінансового механізму на всіх етапах життєвого циклу банку, орієнтованих на досягнення завдань, передбачених обраною на альтернативній основі стратегією. На відміну від існуючих, запропоновані дефініції ґрунтуються на синтезі системного і процесного підходів;

класифікація банківського капіталу за такими ознаками: організаційно-правова форма, форма власності, право власника й особливості залучення, резидентність (походження) капіталу, вимоги банківського регулювання і нагляду, джерело утворення, місце мобілізації, термін використання (перебування в розпорядженні банку), відображення в балансі, матеріально-речова форма, можливість прогнозування величини банківського капіталу, спосіб розрахунку величини капіталу. Перевагою даної класифікації, порівняно з існуючими, є поєднання ознак економіко-правового й інституціонального характеру та орієнтація на найбільш повну реалізацію функцій управління формуванням банківського капіталу – облік, аналіз, прогнозування, планування;

методичні підходи до вимірювання ефекту фінансового левериджу банку, які, на додаток до коефіцієнта структури капіталу, містять податковий коректор і диференціал фінансового левериджу, а також модель максимізації приросту власного капіталу за умови дотримання встановлених лімітів формування резервів на знецінення активів банківської установи. На відміну від існуючих, запропоновані підходи ураховують особливості оподаткування банківського прибутку і встановлення граничних розмірів резервів, які зменшують оподатковуваний прибуток, у відсотках до сукупної балансової вартості активів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу і впроваджено у практику діяльності ПАТ «Всеукраїнський банк розвитку» (довідка від 17.05.2013 № 2075), ПАТ «Банк Кредит Дніпро» (довідка від 19.03.2015 № 26/4-

409), ПАТ «Перший Український міжнародний банк» (довідка від 17.04.2015 № РВ1-22/04), аудиторської фірми у формі ТОВ «НІКА-АУДИТ» (довідка від 02.04.2015 № 21), а також у навчальний процес ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України (довідка від 19.05.2015 № 1-2/914).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертації одержано автором самостійно. У роботі використано лише ті ідеї і методичні розробки, які є результатом власних наукових досліджень. Внесок дисертанта в колективно опубліковані праці конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації доповідалися і дістали схвалення на науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних – «Інституціональні та еволюційні проблеми розвитку фінансово-кредитних систем» (Донецьк, 2013 р.); «Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю у контексті сучасних концепцій управління» (Львів, 2011 р.); «Актуальні проблеми фінансової системи України» (Черкаси, 2011 р.); «Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери» (Донецьк, 2010 р.); всеукраїнських – «Фінансова система України: становлення та розвиток» (Острого, 2012 р.); «Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів» (Ірпінь, 2011 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано у 15 наукових працях: вісім статей у наукових фахових виданнях (у тому числі одна стаття – у виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз), шість тез матеріалів конференцій, одна стаття в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 5,04 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 4,42 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (228 найменувань на 25 сторінках), 11 додатків (на 108 сторінках), містить 42 таблиці і 35 рисунків. Повний обсяг роботи становить 341 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади функціонування фінансового механізму формування банківського капіталу**» досліджено економічну сутність банківського капіталу та його сучасні теоретичні концепції, обґрунтовано дефініцію і складові фінансового механізму формування банківського капіталу, розвинуто концептуальні засади його вдосконалення.

На основі критичного огляду наукової літератури розвинуто поняття банківського капіталу як грошових коштів та виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що контролюються банком і використовуються ним для здійснення операцій щодо розміщення коштів та надання послуг із метою одержання прибутку та (або) зростання його ринкової вартості. Таке визначення відображає специфіку банківського капіталу: обмеженість розгляду капіталу в рамках діяльності банку; відображення банківського капіталу у пасивній частині бухгалтерського балансу і прямий його взаємозв'язок з активами; вирішення певних завдань і досягнення поставлених цілей у процесі управління капіталом.

Запропоновано класифікувати банківський капітал за такими ознаками: організаційно-правова форма, форма власності, право власника й особливості залучення, резидентність (походження) капіталу, вимоги банківського регулювання і нагляду, джерело утворення, місце мобілізації, термін використання (перебування в розпорядженні банку), відображення в балансі, матеріально-речова форма, можливість прогнозування величини банківського капіталу, спосіб розрахунку величини капіталу.

Узагальнено функції банківського капіталу, а саме: основні (поглинання втрат, забезпечення довіри до банку) та додаткові (фінансування діяльності, стимулювання розвитку, контрольно-розподільча) функції. Специфічними функціями власного капіталу є забезпечення оперативної діяльності, залученого – формування ресурсів для активних операцій, позикового – підтримка ліквідності банку.

Уточнено зміст фінансового механізму формування банківського капіталу як відкритої, здебільшого імовірнісної рухливої системи, яка складається із сукупності взаємопов'язаних фінансових методів, важелів, правового, інформаційного й організаційного забезпечення та створює передумови для довгострокової ефективної діяльності банку і зростання ринкової його вартості шляхом формування достатнього обсягу капіталу, оптимізації розподілу капіталу за джерелами і напрямками використання, підтримки фінансової рівноваги, фінансової гнучкості та достатнього рівня контролю за банком з боку його власників.

Формалізовано процес управління формуванням банківського капіталу як цілеспрямованого впливу суб'єктів на об'єкти, представлені власним, залученим, позиковим капіталом, його вартістю і структурою, ризиками, із використанням інструментів фінансового механізму на всіх етапах життєвого циклу банку, орієнтованих на досягнення завдань, передбачених обраною стратегією, множинність яких зводиться до таких альтернатив: збільшення власного капіталу, концентрації власного капіталу, збільшення ресурсної бази, скорочення власного капіталу, обмеження зростання активів банку, структурні зміни тощо.

Здійснено адаптацію відомих теорій капіталу до специфіки банківської діяльності: традиційної та поведінкової теорій структури капіталу, динамічної та статичної теорій компромісу, теорії асиметричної інформації, у тому числі теорії ієрархії, теорії агентських витрат, теорії фіксації ринку. Доведено, що їх положення необхідно коригувати з урахуванням необхідності дотримання пруденційних норм, специфіки залученого і субординованого капіталу, яка ускладнює оцінку ефекту фінансового левериджу, а також фідуціарного характеру відповідальності перед клієнтами. Детермінантами управління формуванням капіталу є: розмір банку, перспективи зростання, ефективність використання капіталу, структура активів, ризиковість діяльності, ринкові котирування акцій, оподаткування, дивідендні виплати, термін існування банку та ін.

Розвинуто концептуальні засади вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу, спрямовані на пошук форм і методів раціоналізації формування банківського капіталу (рис. 1).



Рис. 1. Концептуальні засади вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу

Методологія дослідження, на яку спирається концепція, представлена загальними інституційними та специфічними теоріями формування капіталу. Визначено напрями дослідження: макроекономічні чинники формування банківського капіталу, пруденційні та ринкові аспекти формування банківського капіталу, а також очікувані результати: адаптація міжнародних стандартів до формування банківського капіталу, оптимізація структури банківського капіталу з урахуванням пруденційних обмежень, розвиток теорії фінансового левериджу і вимірювання його ефектів у банківській сфері.

У другому розділі «**Аналіз практики функціонування фінансового механізму формування банківського капіталу**» проаналізовано макроекономічні чинники формування банківського капіталу з позицій світового і вітчизняного досвіду, досліджено пруденційні та ринкові аспекти формування банківського капіталу.

Ідентифікацію макроекономічних чинників формування банківського капіталу здійснено на основі аналізу панельних даних з 2000 по 2014 рр. по 47 країнах світу з різними типами фінансових систем і рівнем економічного розвитку. Виявлено, що характеристики структури фінансової системи не мають статистично значущого зв'язку з темпами довгострокового економічного зростання; близькість економічної системи до банківсько-орієнтованої моделі сама по собі не є гарантією збільшення ВВП на душу населення, оскільки негативні фіксовані індивідуальні ефекти притаманні країнам як із банківсько-орієнтованим типом фінансової системи, так і з ринково-орієнтованим типом. Суттєвий вплив на значення індивідуальних фіксованих ефектів у досліджених країнах має загальний рівень економічних свобод і передусім рівень корупції та інвестиційна привабливість фінансових ринків.

До основних чинників, які суттєво впливають на формування капіталу, згідно з результатами аналізу, віднесено: загальний рівень фінансового розвитку й ефективність функціонування фінансової системи, які пропорційно пов'язані з темпами економічного зростання; рівень привабливості банківської системи для іноземного капіталу. Формування власного капіталу має важливе значення, оскільки надає банку можливості розширювати активні операції та забезпечувати достатній рівень конкурентоспроможності як узагальнюючого показника стійкості та дієздатності кожного банку зокрема і банківської системи взагалі. Кількісно визначено показники еластичності ВВП за концентрацією власного капіталу банківських установ і часткою банківських кредитів у ВВП. З огляду на економічний спад, нагальна проблема для України полягає в підвищенні рівня капіталізації банківської системи. Однією з необхідних умов її вирішення є підвищення привабливості національної банківської системи для іноземного капіталу, забезпечення транспарентності формування й використання банківського капіталу, створення сприятливого середовища ведення банківського бізнесу.

Пруденційні аспекти формування банківського капіталу визначаються Національним банком України, виходячи зі специфічних умов функціонування банківських установ як фінансових посередників по контрактах. Основними формами пруденційного регулювання банківської діяльності є адміністративне й індикативне регулювання. Особлива роль у регулюванні формування банками

капіталу належить встановленню мінімальної величини власного капіталу і взаємопов'язаних обов'язкових економічних нормативів із метою обмеження ступеня ризиків, притаманних банківській діяльності.

Узагальнення практики виконання нормативів капіталу банківськими установами дозволило визначити їх суттєвий розкид, про що свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1

**Виконання економічних нормативів капіталу
банківськими установами України**

Показник	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015
Мінімальний розмір регулятивного капіталу ($H1 \geq 0,12$), млрд грн							
Медіанне значення	0,15	0,18	0,22	0,24	0,29	0,27	0,29
Мінімальне значення	0	0	0,01	0,08	0,1	0,1	0,08
Максимальне значення	15,92	17,09	19,67	19,81	20,08	21,89	22,02
Розмах варіації	15,92	17,09	19,66	19,73	19,97	21,79	21,94
Коефіцієнт варіації, %	256,27	250,72	254,55	243,35	242,84	255,57	249,77
Норматив адекватності регулятивного капіталу ($H2 \geq 10$), %							
Медіанне значення	18,9	26,5	24,92	22,59	22,07	22,14	24,38
Мінімальне значення	0	0	11,8	10,62	10,22	10,05	6,98
Максимальне значення	183,68	138	145	116,24	127,57	259,31	217,3
Розмах варіації	183,68	138	133,82	105,62	117,35	249,26	210,32
Коефіцієнт варіації	94,38	73,42	72,95	75,38	77,09	96,48	95,11
Норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів ($H3 \geq 9$), %							
Медіанне значення	16,8	18,9	17,31	17,75	17,59	17,05	не розраховується з 25.12.2014
Мінімальне значення	0	0	9,22	9,29	9,11	9,06	
Максимальне значення	73	76,94	77,59	86,53	96,4	100	
Розмах варіації	73	76,94	68,37	77,24	87,29	90,94	

Наведені дані свідчать, що станом на 01.01.2015 коефіцієнти варіації нормативу $H1$ та $H2$ склали 249,77% і 95,11% відповідно. Мінімальне фактичне значення $H2$ на рівні 6,98% вказує на виникнення проблем з платоспроможністю банків.

Фактичні значення виконання нормативу достатності капіталу описуються експоненціальним характером його розподілення

$$f(x)_{01.01.2014} = 0,0305e^{-0,0305x} \text{ і } f(x)_{01.01.2015} = 0,0304e^{-0,0304x} \quad (1)$$

де x – фактичне значення виконання нормативу достатності регулятивного капіталу банку.

Основною причиною такого типу розподілення є широкий розмах варіації – від 10,05 до 259,3% станом на 01.01.2014; від 6,98 до 217,3% станом на 01.01.2015. Проте середні значення нормативу (32,53 і 32,82% відповідно) тяжіють до початкових значень осі x .

Як правило, банки III та IV груп (середні та малі) мають фактичні значення $H2$ вищі за середні, що надає певні резерви для розширення діяльності, зростання

банківських установ. Диференційні особливості формування капіталу банків I та II груп пов'язані зі значно більшим його абсолютним розміром, легшим доступом до коштів міжбанківського ринку для регулювання ліквідності, а також можливістю внутрішньосистемного перерозподілу ресурсів.

Аналіз практики формування капіталу банків у ринковому аспекті дозволив встановити певні його особливості: абсолютне превалювання акціонерної форми капіталу й зосередження його в руках переважно незначної кількості власників; значна кількість банків з істотною участю фізичних і юридичних осіб; зростання концентрації власного капіталу і банківської конкуренції; висока частка іноземного капіталу; недостатня капіталізація банківських установ і банківської системи загалом; пруденційне стимулювання нарощування власного капіталу за відсутності ринкових джерел ресурсів; скорочення обсягу власного і залученого капіталу за рахунок масового виведення банків із ринку та зниження довіри до банківської системи в сучасних умовах; зростання ролі позикового капіталу банківських установ за рахунок кредитів рефінансування НБУ.

З метою виокремлення груп банків за підходами до формування капіталу здійснено кластерний аналіз із використанням методу К-середніх на основі показника адекватності регулятивного капіталу $H2$, усередненого за річними даними. У результаті аналізу виокремлено 3 групи банків за рівнем ризикованості підходів до формування капіталу: низькоризиковий підхід ($H2 > 60\%$); поміркований ($16\% < H2 \leq 60\%$) і високоризиковий ($H2 \leq 16\%$).

Найбільш численною виявилася група банків із поміркованим підходом до формування капіталу (станом на 01.01.2015 р. – 57%). Однак слід зауважити, що високі значення фактичного виконання вимог до капіталу не гарантують більш стабільної роботи банку в економічних умовах, які склалися в Україні, оскільки потребує вдосконалення система оцінки ризиків активних операцій.

У третьому розділі «**Науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення складових фінансового механізму формування банківського капіталу**» адаптовано міжнародні стандарти до формування банківського капіталу, оптимізовано структуру банківського капіталу з урахуванням пруденційних обмежень, розвинуто теорію фінансового левериджу і здійснено вимірювання його ефектів у банківській сфері.

З метою вдосконалення банківського регулювання здійснено адаптацію міжнародних стандартів Базель III щодо формування банківського капіталу відповідно до ризикованості активів, розраховано елементи регулятивного капіталу та систему аналітичних показників відповідно до національних і міжнародних стандартів, запропоновано до використання додаткові аналітичні коефіцієнти, що характеризують формування капіталу банками, – запас міцності капітальної бази (різниця між наявними джерелами стабільного фінансування і необхідним стабільним фінансуванням) і ризик капіталу системно важливих банків (імовірність невиконання банком нормативу достатності капіталу, що запропоновано визначати на основі нерівності Кантеллі).

На відміну від існуючої методики визначення системоутворюючих банків і встановлення мінімальних вимог до буферу системної важливості, рекомендовано

відносити до системно важливих банки I та II груп і при встановленні мінімальних вимог до буферу системної важливості враховувати коефіцієнт ризику капіталу, характер підходу банку до формування капіталу (високоризиковий, поміркований та низькоризиковий) (табл. 2).

Таблиця 2

Визначення мінімальних вимог до буферу системної важливості, %

Імовірність невиконання банком нормативу адекватності регулятивного капіталу	Характер підходу банку до формування капіталу		
	високоризиковий (фактичне значення $H2 \leq 16\%$)	поміркований (фактичне значення $16\% < H2 < 60\%$)	низькоризиковий (фактичне значення $H2 \geq 60\%$)
0,8-1	2	2	1,8-2
0,64-0,79	1,8-2	1,8	1,6
0,37-0,63	1,6-2	1,6	1,4
0,2-0,36	1,4-2	1,4	1,2
0-0,19	1,2-2	1,2	1

На основі побудованої динамічної економетричної моделі формування фактичної структури капіталу – частки власного капіталу в загальному обсязі банківського капіталу (\hat{Y}_t) за даними річної фінансової звітності системоутворюючих банків станом на 01.01.2015 встановлено, що на формування банківського капіталу впливають як теоретичні чинники формування структури банківського капіталу (розмір банку, ризик діяльності банківської установ, структура капіталу, яку мав банк у попередній період), так і пруденційні вимоги до капіталу (достатність регулятивного капіталу):

$$\hat{Y}_t = -0,0569 + 0,0128 \ln(X_{3t}) + 1,1817 X_{5t} - 0,0014 X_{9t} + 0,4334 Y_{t-1} \quad (R^2=0,9319) \quad (2)$$

(0,0219) (0,0061) (0,1396) (3,39E-04) (0,0701)

де X_{3t} – розмір банку (величина активів), млн грн;

X_{5t} – ризик банківської діяльності, частки од.;

X_{9t} – фактичне виконання нормативу достатності регулятивного капіталу, %.

Застосування гіпотези часткових пристосувань дозволило на основі рівняння (2) визначити модель формування оптимальної структури капіталу (Y_t^*) банку

$$Y_t^* = -0,1004 + 0,0225 \ln(X_{3t}) + 2,0856 X_{5t} - 0,0025 X_{9t} . \quad (3)$$

Надано оцінку відповідності фактичної капіталізації банків I та II груп критеріям оптимальності в розрізі виокремлених груп за ризиком формування капіталу. Доведено, що для більшості досліджуваних банків відхилення фактичної структури банківського капіталу від оптимальної пов'язано з їх недостатньою капіталізацією.

Характеристична функція Φ розподілу коефіцієнта оптимальної капіталізації банків (співвідношення фактичної та оптимальної структури капіталу – $K_{ок}$) має такий вигляд:

$$\Phi(x; a, \sigma^2) = \frac{1}{\sqrt{2\pi} \cdot 0,1585} \int_{-\infty}^x e^{-\frac{(x-0,7353)^2}{0,0502}} dt \quad (4)$$

де a – середнє значення коефіцієнта оптимальної капіталізації, частки од.;

σ^2 – дисперсія коефіцієнта оптимальної капіталізації, частки од. у квадраті.

Так, 36,4% банків мають фактичну капіталізацію, близьку до оптимальної ($K_{ок}$ перебуває в інтервалі (0,8; 1]). Середнє значення $K_{ок}$ становить 0,7353, тобто у середньому фактична капіталізація банків на 73,53% відповідає оптимальній (рис. 2).

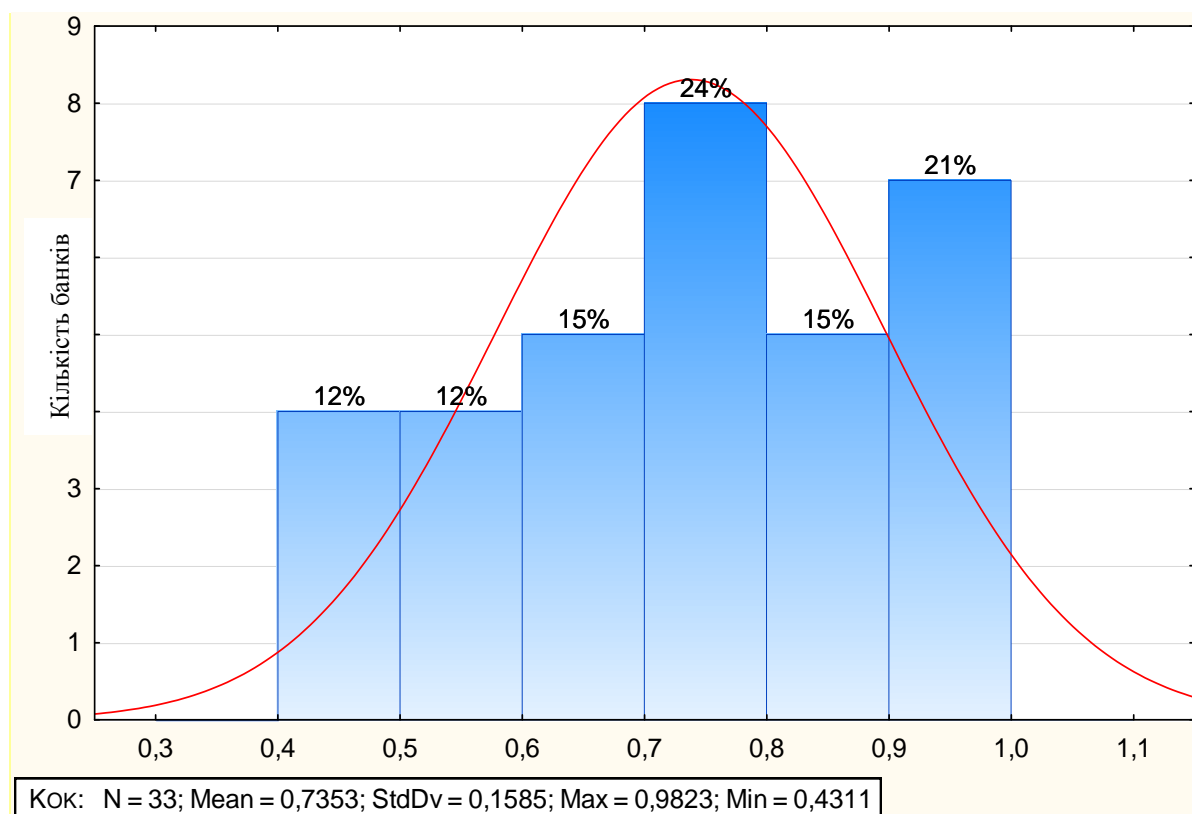


Рис. 2. Розподіл банків за коефіцієнтом оптимальної капіталізації

Запропоновано методичні рекомендації щодо визначення ефекту фінансового левериджу з урахуванням специфіки банківської діяльності. При вимірюванні ефекту фінансового левериджу рекомендовано розрахунок середньозваженої вартості залученого і позикового капіталу як співвідношення суми процентних витрат і витрат на обслуговування кредитів та підпроцентних депозитів і залучених кредитів.

Крім того, надані рекомендації доповнено оптимізаційною моделлю з цільовою функцією максимізації приросту власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку. Цільова функція Z урахує дотримання встановлених лімітів формування резервів на знецінення активів банківської установи й узгодження різних за термінами активів і пасивів.

$$Z = \frac{\left(\sum_{i=1}^{SI} x_i \frac{r_i \cdot n_i}{(1-q_i) \cdot n} + \sum_{i=SI+1}^{CI} x_i \cdot ((1+r_i)^{n_i} \cdot (1-q_i)^{\frac{1}{n}} - 1) + \sum_{i=SI+CI+1}^{SD} x_i \left(\frac{d_i}{1-n_i d_i - q_i} \right) + \sum_{i=SI+CI+SD+1}^{CD} x_i \cdot ((1-n \cdot d - q_i)^{\frac{1}{n_i}} - 1) + I_t^\Sigma - E_t^\Sigma - \sum_{i=1}^n g_i \cdot x_i \right) \cdot (1-T)}{\sqrt{\sum_{j=1}^J \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^{i_j} x_i}{s_j} \right)^2}} \rightarrow \max \quad (5)$$

де x_i – обсяг банківського капіталу, що направляється на здійснення i -го виду активних операцій, тис. грн;

r_i (d_i) – ставка відсотка за i -м видом активів (облікова ставка відсотка), частки од.

n_i – термін функціонування активу i -го виду, років;

g_i – ставка резервування за i -м видом активів, частки од.;

SI (SD), CI (CD) – кількість активів, за якими нараховуються прості та складні відсотки (використовуються прості та складні облікові ставки), од.;

I_t^Σ – загальний обсяг процентних доходів від активних операцій, здійснених раніше, та інших видів доходу в наступному періоді, тис. грн;

E_t^Σ – сукупний обсяг процентних та інших видів витрат у наступному періоді, тис. грн;

q_i – комісійні, що утримуються банком, частки од.;

s_j – обсяг зобов'язань терміном j , які передбачається погасити за рахунок коштів, що надійдуть від повернення активів, вкладення в які банк планує здійснити, тис. грн;

T – ставка податку на прибуток банку, частки од.

Обмеженнями функції максимізації приросту капіталу є: забезпечення беззбитковості діяльності банку, здійснення активних операцій банківською установою в межах залишків коштів на коррахунку в НБУ, попит з боку позичальників й емітентів, дотримання достатнього рівня регулятивного капіталу, неперевищення розміру резервів за активними операціями відповідних лімітів.

Запропоновані рекомендації щодо вимірювання ефектів фінансового левериджу апробовано у ПАТ «ПУМБ». Зростання рівня простроченої заборгованості, погіршення якості кредитно-інвестиційного портфеля через економічну кризу 2014–2015 рр., а також значні майнові втрати у зв'язку з військовою агресією негативно вплинули на рівень капіталізації банку і ефективність його діяльності. Як показали розрахунки, впровадження розроблених пропозицій дозволило на 2016 р. сформуванню оптимальну структуру капіталу банку за рахунок підвищення рівня його капіталізації та забезпечити дотримання пруденційних вимог щодо капіталу відповідно до стандартів Базель III. Ефективне використання залучених коштів надасть можливість у 2016 р. отримати внутрішнє джерело приросту власного капіталу банківської установи – чистий прибуток обсягом 0,38 млрд грн і збільшити рентабельність активів на 0,1 в.п. (до 0,62%). Крім того пропозиції будуть сприяти зростанню ефекту фінансового левериджу на 0,13 в.п., що означає підвищення рівня додаткової генерації прибутку на власний капітал. Як наслідок, рентабельність власного капіталу ПАТ «ПУМБ» зросте з 3,41% до 4,13%.

ВИСНОВКИ

Результатом виконаного дослідження є сукупність теоретичних і практичних положень, що визначають концептуальні основи та шляхи вирішення актуального наукового завдання – удосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу. Зміст основних висновків і рекомендацій полягає в такому.

1. На основі аналізу й узагальнення теоретичних концепцій банківського капіталу (концепції економічного і регулятивного капіталу, концепції балансової та ринкової вартості капіталу, концепції ринкової капіталізації та концепції «ринково-визначеного» капіталу) уточнено поняття банківського капіталу відповідно до сучасних теоретичних концепцій із позицій багатоаспектності цієї категорії, а також з урахуванням інституціональних особливостей банківської системи України обґрунтовано його класифікацію та ідентифіковано функції. Практична цінність одержаних результатів полягає у створенні передумов ефективної реалізації функцій управління банківським капіталом у процесі його формування та подальшого розміщення.

2. Обґрунтовано дефініцію фінансового механізму формування банківського капіталу та його складових із позицій системного підходу. Визначено детермінанти управління банківським капіталом, виходячи із завдань і принципів стратегічного управління банком. Формалізовано процес управління формуванням банківського капіталу в розрізі окремих об'єктів, представлених власним, залученим, позиковим капіталом. Він забезпечує альтернативність підходів до вибору завдань та інструментів управління банківським капіталом залежно від етапів життєвого циклу банку і коригування його стратегічних завдань. Практична цінність запропонованих підходів полягає в забезпеченні адаптивності процесу управління банківським капіталом відповідно до поточної ситуації в банківській системі й економіці загалом.

3. Розвинуто концептуальні засади вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу, в основу якої покладено методологію дослідження, що складається з двох рівнів: загальні економічні інституційні теорії та специфічні теорії банківського капіталу. Принципово новим є коригування загальних підходів із урахуванням специфіки банківської діяльності: дотримання пруденційних норм, наявність залученого і субординованого капіталу, що ускладнює оцінку ефекту фінансового левериджу, а також фідучіарний характер відповідальності перед клієнтами. Обґрунтовано мету та цільові орієнтири концептуальних засад, реалізація яких на практиці дозволить адаптувати міжнародні стандарти до формування банківського капіталу, оптимізувати його структуру з урахуванням пруденційних обмежень, розвинути теорію фінансового левериджу в банківській сфері.

4. Побудовано різноформатні економетричні моделі залежності ВВП від характеристик розвитку банківської системи. Кількісно визначено показники еластичності ВВП за коефіцієнтом концентрації власного банківського капіталу і часткою кредитів банківського сектору. Доведено, що позитивна динаміка узагальнюючих економічних показників, обумовлена банківсько-орієнтованим типом вітчизняної фінансової системи, може бути забезпечена збільшенням

економічних свобод та інвестиційної привабливості банківського сектору, у тому числі для іноземного капіталу. Зростання його капіталізації є однією з передумов подолання поточної соціально-економічної кризи і переходу до стійкого зростання національної економіки.

5. Досліджено пруденційні та ринкові аспекти формування банківського капіталу. Ефективність пруденційного регулювання визначено на основі аналізу фактичного виконання банками обов'язкових економічних нормативів капіталу, ідентифікації характеру його статистичного розподілення, кластеризації банківських установ за рівнем ризику формування банківського капіталу. Оцінка ринкових аспектів дозволила виявити такі особливості: абсолютне домінування висококонцентрованої акціонерної форми власності банківських установ; скорочення обсягу власного і залученого капіталу за рахунок масового виведення банків із ринку та зниження довіри до банківської системи в сучасних умовах; зростання ролі позикового капіталу банків за рахунок рефінансування з боку НБУ у кризових умовах. Для подолання негативних ефектів розроблено науково-практичні рекомендації щодо збільшення капіталізації та зменшення ризиків діяльності банківських установ, забезпечення транспарентності формування й використання банківського капіталу.

6. Розроблено пропозиції щодо адаптації міжнародних стандартів капіталу до умов вітчизняної банківської системи шляхом розробки методичних рекомендацій щодо розрахунку складових регулятивного капіталу на основі вітчизняного плану рахунків і нормативно-правових актів регулювання банківської діяльності. Принципово новим є використання аналітичних показників запасу міцності капітальної бази і ризику формування капіталу системно важливих банків. Обґрунтовано встановлення мінімальних вимог до формування банками буферу системної важливості з урахуванням імовірності невиконання економічних нормативів капіталу і підходів до формування банківського капіталу. Це дозволить на практиці ефективно управляти системними й індивідуальними капітальними ризиками банківських установ.

7. На основі побудованої динамічної економетричної моделі, яка враховує вітчизняні інституціональні економічні умови формування структури банківського капіталу та пруденційні вимоги, надано оцінку відповідності фактичної капіталізації банківських установ критеріям оптимальності в розрізі виокремлених груп за ризиком формування капіталу. Це дозволяє визначати детермінанти управління капіталізацією в умовах обмеженого абсолютного розміру капітальної бази на основі відносних показників, які враховують специфічність діяльності конкретної банківської установи, зокрема кількісні та якісні показники активів і пасивів, їх структуру тощо.

8. Адаптовано традиційний підхід до вимірювання ефекту фінансового левериджу в реальному секторі економіки до специфіки банківської діяльності шляхом визначення методичних підходів до розрахунку середньозваженої вартості залученого і позикового капіталів, який доповнено моделлю максимізації формування власного капіталу банку при дотриманні встановлених лімітів формування резервів на знецінення активів банківської установи й узгодження

різних за термінами активів і пасивів, забезпеченні прибутковості здійснюваних банком операцій і виконання нормативів капіталу. Вимірювання ефектів фінансового левериджу із застосуванням даного підходу дозволить на практиці обґрунтовувати рішення щодо формування капіталу, оцінювати їх економічну доцільність в умовах обмеженого доступу до ринків капіталу.

Використання розроблених пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу сприятиме підвищенню його ефективності, зниженню рівня ризиків, забезпечуватиме достатність банківського капіталу і матиме позитивний вплив на зростання вартості банківського бізнесу та капіталізації банківської системи, її стабільність й економічне зростання національної економіки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації в наукових фахових виданнях

1. Веріга Г. В. Концепція удосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу / Г. В. Веріга, Л. Л. Катранжи // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. – 2015. – № 4 (221). – С. 50–56 (0,64 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : обґрунтовано концепцію удосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу (0,32 ум.-друк. арк.).*

2. Катранжи Л. Л. Моделювання впливу банківського капіталу на економічне зростання / Л. Л. Катранжи // Економіка промисловості¹. – 2013. – № 1–2 (61–62). – С. 252–261 (0,63 ум.-друк. арк.).

3. Катранжи Л. Л. Аналіз формування структури капіталу банків-учасників фінансових конгломератів / Л. Л. Катранжи // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. економ. аналізу Терноп. нац. економ. ун-т. Ч. 1. – Тернопіль : ВПЦ ТНЕУ «Економічна думка», 2012. – № 11. – С. 362–365 (0,32 ум.-друк. арк.).

4. Катранжи Л. Л. Банківське регулювання і нагляд у процесі формування капіталу / Л. Л. Катранжи // Управління розвитком : зб. наук. робіт Харківського нац. екон. ун-ту. – 2011. – № 5 (102). – С. 89–91 (0,22 ум.-друк. арк.).

5. Катранжи Л. Л. Детермінанти формування структури банківського капіталу / Л. Л. Катранжи // Економічний простір : зб. наук. праць Придніпр. держ. акад. будівн. та архіт. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2011. – № 46. – С. 159–170 (0,54 ум.-друк. арк.).

6. Гурнак О. Капіталізація банків : податковий аспект / О. Гурнак, Л. Катранжи // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. економ. аналізу Терноп. нац. економ. ун-т. Ч. 1. – Тернопіль : ВПЦ ТНЕУ «Економічна думка», 2010. – № 7. – С. 147–150 (0,48 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : обґрунтовано методичні рекомендації щодо визначення оптимальних ставок оподаткування банківського прибутку з метою підвищення рівня капіталізації банків (0,35 ум.-друк. арк.).*

¹ Входить до реферативних наукометричних баз даних: Російського індексу наукового цитування (РІНЦ), Index Copernicus, DRJI, Research Bible, GoogleScholar; внесено до світового каталогу наукових періодичних видань Ulrich's Periodicals Directory.

7. Катранжи Л. Л. Концептуалізація поняття «механізм формування банківського капіталу» / Л. Л. Катранжи // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. – 2010. – № 04 (008). – С. 202–207 (Серія 1 Економіка) (0,35 ум.-друк. арк.).

8. Гурнак О. В. Визначення оптимальної капіталізації комерційного банку / О. В. Гурнак, Л. Л. Катранжи // Економічний вісник Донбасу. – 2008. – № 1 (11). – С. 125–129 (0,47 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок : досліджено вплив чинників формування оптимальної структури банківського капіталу (0,3 ум.-друк. арк.).*

Матеріали наукових конференцій

9. Катранжи Л. Л. Оцінка впливу банківського капіталу на економічне зростання на основі застосування методів економетричного аналізу панельних даних / Л. Л. Катранжи // Інституціональні та еволюційні проблеми розвитку фінансово-кредитних систем : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (18–19 квіт. 2013 р., м. Донецьк). – Донецьк : Браво, 2013. – С. 60–63 (0,18 ум.-друк. арк.).

10. Катранжи Л. Л. Багатоаспектність категорії «банківський капітал» / Л. Л. Катранжи // Фінансова система України : становлення та розвиток : матер. наук.-практ. конф. (18–19 трав. 2012 р., м. Острого). – Острого : Національний університет «Острозька академія», 2012. – С. 54–56 (0,16 ум.-друк. арк.).

11. Катранжи Л. Л. Використання податків у стимулюванні банківської капіталізації / Л. Л. Катранжи // Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів : матер. наук.-практ. конф. (28 жовт. 2011 р., м. Ірпінь). – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2011. – С. 174–177 (0,19 ум.-друк. арк.).

12. Катранжи Л. Л. Методичні аспекти аналізу формування власного капіталу банку / Л. Л. Катранжи // Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю у контексті сучасних концепцій управління : матер. VI міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 квіт. 2011 р., м. Львів). – Львів : Львівська комерційна академія, 2011. – С. 204–206 (0,14 ум.-друк. арк.).

13. Катранжи Л. Л. Депозитне формування банківських ресурсів : проблеми і перспективи / Л. Л. Катранжи // Актуальні проблеми фінансової системи України : зб. тез допов. VIII міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів і студентів (15 квіт. 2011 р., м. Черкаси). – Черкаси : ЧДТУ, 2011. – С. 90–91 (0,15 ум.-друк. арк.).

14. Катранжи Л. Л. Власний капітал банку і проблеми капіталізації банківської системи України / Л. Л. Катранжи // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери : матер. VII міжнар. наук.-теорет. конф. молодих вчених і студентів (20–21 трав. 2010 р., м. Донецьк). – Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ», 2010. – С. 184–185 (0,08 ум.-друк. арк.).

Публікації в інших виданнях

15. Катранжи Л. Л. Удосконалення управління формуванням капіталу банків / Л. Л. Катранжи // Регіональна економіка та управління. – 2015. – № 2 (05). – С. 93–97 (0,49 ум.-друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Катранжи Л. Л. Фінансовий механізм формування банківського капіталу.

– На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України, Краматорськ, 2015.

Дисертацію присвячено вдосконаленню фінансового механізму формування банківського капіталу в Україні, що забезпечує стабільність функціонування банків та сприяє розвитку банківської системи та економіки в цілому.

Уточнено поняття банківського капіталу та його сучасні теоретичні концепції. Обґрунтовано дефініції та складові фінансового механізму формування банківського капіталу. Розвинуто концептуальні засади вдосконалення фінансового механізму формування банківського капіталу. Проаналізовано макроекономічні чинники формування банківського капіталу з позицій світового і вітчизняного досвіду. Досліджено пруденційні та ринкові аспекти формування банківського капіталу. Здійснено адаптацію міжнародних стандартів до формування банківського капіталу. На основі побудови й аналізу динамічної економетричної моделі оптимізовано структуру банківського капіталу з урахуванням пруденційних обмежень. Розвинуто теорію фінансового левериджу та вимірювання його ефектів у банківській сфері.

Ключові слова: фінансовий механізм, банківський капітал, структура, концепція, формування, регулювання і нагляд, удосконалення .

АННОТАЦИЯ

Катранжи Л. Л. Финансовый механизм формирования банковского капитала. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Донбасская государственная машиностроительная академия Министерства образования и науки Украины, Краматорск, 2015.

Диссертация посвящена усовершенствованию финансового механизма формирования банковского капитала в Украине.

В результате анализа и обобщения теоретических концепций банковского капитала уточнено понятие банковского капитала, обоснована его классификация и определены функции. Принципиально новым является исследование банковского капитала с точки зрения многоаспектности этой категории, а также учета институциональных особенностей банковской системы Украины.

Обоснована дефиниция финансового механизма формирования банковского капитала и его составляющих с позиций системного подхода. Определены детерминанты управления банковским капиталом исходя из задач и принципов стратегического управления банком. Формализован процесс управления формированием банковского капитала, учитывающий альтернативность подходов к выбору задач и инструментов управления банковским капиталом в зависимости от

этапов жизненного цикла банка и корректировки его стратегических задач, что позволит обеспечить адаптивность процесса управления банковским капиталом в соответствии с текущей ситуацией в банковской системе и экономике в целом.

Расширены концептуальные положения совершенствования финансового механизма формирования банковского капитала, в основе которой лежит методология исследования, состоящая из общеэкономических институциональных теорий и специфических теорий банковского капитала. Принципиально новым является корректировка общих подходов с учетом специфики банковской деятельности (соблюдение пруденциальных норм, наличие привлеченного и субординированного капитала), которая затрудняет оценку эффекта финансового левирджа, а также фидуциарный характер ответственности перед клиентами. Выделены целевые ориентиры концептуальных основ, реализация которых на практике позволит адаптировать международные стандарты к формированию банковского капитала, оптимизировать его структуру с учетом пруденциальных ограничений, развить теорию финансового левирджа в банковской сфере.

На основе эконометрического моделирования зависимости ВВП от характеристик развития банковской системы количественно определены показатели эластичности ВВП по коэффициенту концентрации собственного капитала банков и удельному весу банковских кредитов. Доказано, что положительная динамика обобщающих экономических показателей, обусловленная банковско-ориентированным типом отечественной финансовой системы, может быть обеспечена увеличением экономических свобод и инвестиционной привлекательности банковского сектора, в том числе для иностранного капитала.

Для преодоления негативных эффектов, выявленных при проведении анализа формирования банковского капитала в пруденциальном и рыночном аспектах, разработаны научно-практические рекомендации по увеличению капитализации и уменьшению рисков деятельности банковских учреждений, обеспечению прозрачности формирования и использования банковского капитала.

Решена задача адаптации международных стандартов капитала к условиям отечественной банковской системы путем разработки методических рекомендаций для расчета составляющих регулятивного капитала на основе отечественного плана счетов и нормативно-правовых актов по регулированию банковской деятельности. Обосновано установление минимальных требований к формированию банками буфера системной важности с учетом вероятности невыполнения экономических нормативов капитала и подходов к формированию банковского капитала. Это позволит на практике эффективно управлять системными и индивидуальными капитальными рисками банковских учреждений.

На основе построенной динамической эконометрической модели, учитывающей отечественные институциональные экономические условия формирования структуры банковского капитала и пруденциальные требования, дана оценка соответствия фактического уровня капитализации банковских учреждений критериям оптимальности в разрезе выделенных групп по риску формирования капитала.

Адаптирован традиционный подход к измерению эффекта финансового левериджа к специфике банковской деятельности путем разработки методических рекомендаций по расчету средневзвешенной стоимости привлеченного и заемного капиталов, которые дополнены моделью максимизации формирования собственного капитала банка при соблюдении установленных лимитов формирования резервов на обесценивание активов и согласовании различных по срокам активов и пассивов, обеспечении прибыльности осуществляемых банком операций и выполнении нормативов капитала, что позволит на практике обосновывать решения по формированию капитала, оценивать их экономическую целесообразность в условиях ограниченного доступа к рынкам капитала.

Использование разработанных предложений и рекомендаций по усовершенствованию финансового механизма формирования банковского капитала будет способствовать повышению его эффективности, снижению уровня рисков, обеспечению достаточности банковского капитала и окажет положительное влияние на рост стоимости банковского бизнеса и капитализации банковской системы, ее стабильность и экономический рост национальной экономики.

Ключевые слова: финансовый механизм, банковский капитал, структура, концепция, формирование, регулирование и надзор, совершенствование.

SUMMARY

Katranzhy L. L. The Financial Mechanism of Banking Capital Formation. – As a manuscript.

The thesis for obtaining the Degree of Candidate of economics on the specialty 08.00.08 – money, finances and credit. – Donbass State Engineering Academy of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kramatorsk, 2015.

The thesis addresses to improving the financial mechanism of banking capital formation in Ukraine providing the stability of banks and contributes to the development of the banking system and the economy as a whole.

The term of banking capital and its modern theoretical concepts have been determined. Definitions and components of the financial mechanism of banking capital formation have been grounded. A concept for improving the financial mechanism of banking capital formation has been developed.

Macroeconomic factors of banking capital formation have been analysed in terms of global and domestic experience. Prudential and market aspects of banking capital formation have been examined.

International standards have been adapted for banking capital formation. Based on the construction and analysis of dynamic econometric model the structure of banking capital has been optimized considering prudential limitations.

The theory of financial leverage and measurement of its effects in the banking sector have been elaborated.

Keywords: financial mechanism, banking capital, structure, concept, formation, regulation and supervision, perfection.

Підписано до друку 23.12.2015. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Обл.-вид. 0,9. Друк лазерний. Зам. № 480. Накл. 100 пр.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №1633 від 24.12.2003